

મોડ્યુલ 1

UIDAI અને આધારનું મૂળભૂત જ્ઞાન

યુઆઈડીએઆઈ

યુનિક આઈડેન્ટિફિકેશન ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા

પ્રસ્તાવના

આ તાલીમ માર્ગદર્શિકા યુનિક આઈડેન્ટિફિકેશન ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (યુઆઈડીએઆઈ) અને આધાર અંગે પરિચય આપે છે.

મોડ્યુલનો ઉદ્દેશ તમામ વાચકોને યુઆઈડીએઆઈ અને આધાર અંગે નક્કર અભ્યાસ પૂરો પાડવાનો છે. માર્ગદર્શિકા સરકાર પાસેથી આધાર નામના - ઓળખ સંબંધિત મુદ્દાઓ અને તેના ઉકેલ અંગેના મહત્વના ખ્યાલો સાથે શરૂ થાય છે. આ સામગ્રીનો મોટો ભાગ યુઆઈડીએઆઈના લક્ષ્યાંકો અને હેતુઓની આસપાસ ફરે છે. આ માર્ગદર્શિકાનો આગળનો ભાગ યુઆઈડીએઆઈ ઇકો સિસ્ટમને આવરી લે છે. આ પુસ્તકનો અંતિમ ભાગ બધા માટે આધારના લાભો સાથે સંકળાયેલો છે. આ સામગ્રી વ્યક્તિની ઓળખની વિશિષ્ટતા સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓનો વિગતવાર વ્યાપ પણ આપે છે. તે સંબંધિત ઉદાહરણો અને વાસ્તવિક જીવનના ઘટનાક્રમોનો સમાવેશ કરે છે.

અપેક્ષિત ઉદ્દેશાર્થીઓ

- નોંધણી સંચાલકો
- નોંધણી એજન્સી નિરીક્ષકો
- રજિસ્ટ્રારના નિરીક્ષકો
- પ્રસ્તાવકો
- તકનીકી સહાયક કર્મચારીઓ
- યુઆઈડીએઆઈ અને આધાર વિશે જાણવા માંગતી દરેક વ્યક્તિ

આનુષંગિક અથવા સંબંધિત મોડ્યુલ્સ

આ માર્ગદર્શિકા વાંચવા માટે, યુઆઈડીએઆઈ અથવા આધાર વિશે કોઈ પૂર્વ જાણકારી જરૂરી નથી. આ આધાર અંગે તાલીમ કાર્યક્રમનો પ્રથમ મોડ્યુલ છે અને બધા સહભાગીઓ માટે સામાન્ય છે. પછીના તમામ મોડ્યુલ્સ પૈકીનું આ મોડ્યુલ સહભાગી દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું છે તેવું અનુમાન કરવામાં આવે છે..

સૂચીનું કોષ્ટક

ઉદ્દેશો.....	1
તમે અનન્ય છો.....	1
પ્રશ્નાવલી.....	3
તમે અનન્ય ઓળખ ધરાવો છો તે સાબિત કરવાના લાભો.....	3
તમારી ઓળખ પુરવાર કરો!.....	3
સરકાર પાસેથી ઉકેલ - આધાર.....	7
ધ યુનિક આઈડેન્ટિફિકેશન ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (યુઆઈડીએઆઈ).....	8
યુઆઈડીએઆઈના લક્ષ્યાંકો અને મિશન.....	9
યુઆઈડીએઆઈ ઈકો સિસ્ટમ.....	12
પ્રશ્નાવલી.....	13
બધા માટે આધારના લાભ.....	14
શબ્દ- સંચાર અને જાગૃતિ માળખાનો પ્રચાર.....	15
સંક્ષિપ્તરૂપ / ટૂંક શબ્દસ્વરૂપ.....	18

ઉદ્દેશો

આ મોડ્યુલમાં, તમે શીખશો

- યુઆઇડી (અનન્ય ઓળખ) નંબર / આધાર શું છે
- યુનિક આઇડેન્ટિફિકેશન ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (યુઆઇડીએઆઇ) ના લક્ષ્યાંકો

તમે અનન્ય છો

જ્યારે તમે જન્મ્યાં હતા ત્યારે તમે સમગ્ર ભારતમાં તે જ ક્ષણે જન્મેલાં હજારો બાળકો જેવા દેખાતા હતાં. થોડાં મહિનાઓ પછી તમારા માબાપ તમને એક નામ આપ્યું. તે નામે તમને કેટલાક હજારો લોકોમાંથી અલગ પાડ્યા.

પરંતુ તે પર્યાપ્ત નથી. તમને ઓળખવા માટે અને તમને અનન્ય બનાવે, એટલે કે તમને અન્ય લોકોથી અલગ પાડે તેવી બીજી બાબતો કઈ છે?

- નામ
- જન્મ સ્થળ
- જન્મ તારીખ
- લિંગ
- પિતા/ પતિ / માતા/ પત્ની/ વાલીનું નામ
- હાજરી આપેલ શાળા/ કોલેજ
- સરનામું

ઉપરોક્ત બધી માહિતી દસ્તાવેજોના વિવિધ પ્રકારો સામે ચકાસી શકાય છે જેવા કે::

- જન્મ પ્રમાણપત્ર
- શાળા છોડ્યાનું પ્રમાણપત્ર
- રેશન કાર્ડ
- ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ, વગેરે

પરંતુ આ પૈકીનું એક પણ સચોટ નથી. ઘણી પરિસ્થિતિઓમાં તે મુશ્કેલ બની જાય છે.

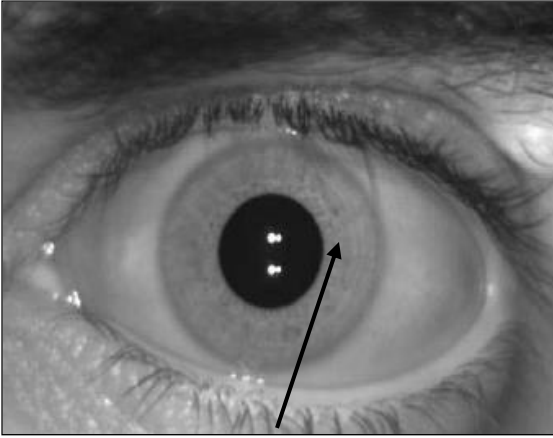
- તમારા માટે તમારી ઓળખ સ્થાપિત કરવા
- અન્ય વ્યક્તિ અથવા એજન્સી માટે તમારી ઓળખ ચકાસવા.

આજે, ટેકનોલોજી આપણને બીજાઓથી આપણે દરેકને અલગ બનાવે તેવી કેટલીક ભૌતિક લાક્ષણિકતાઓની નોંધણી કરવા આપણને મદદ કરે છે. જેમાં આ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે

ફિંગર પ્રિન્ટ- આપણી આંગળીઓના ટેરવાં પરની રેખાઓ અનન્ય હોય છે અને ફોટોગ્રાફ લઈ અને ભવિષ્યના સંદર્ભ માટે સંગ્રહ કરી શકાય છે. તે આપણા કાયદા પ્રણાલી (અદાલત) અને નાણાકીય સંસ્થાઓ (બેંક) સહિત વિવિધ એજન્સીઓ દ્વારા ઓળખનું એક સ્વીકૃત સ્વરૂપ છે.

આકૃતિ 1: ફિંગર પ્રિન્ટસ

ચહેરાનો ફોટોગ્રાફ- આપણા ચહેરાનો ફોટોગ્રાફ આપણને ઓળખવા માટે સૌથી સામાન્ય રીતે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી એક વસ્તુ છે. ચહેરાના માન્યતા ચહેરો ચોક્કસ લક્ષણો એક ફોટોગ્રાફ કે વિડીયો ફિલ્મના એક વ્યક્તિ ઓળખી માટે વાપરી શકાય છે કે જેના દ્વારા એક પદ્ધતિ છે. વ્યક્તિના ચહેરાની લાક્ષણિકતાઓ ફિંગર પ્રિન્ટ વિશેની માહિતીની જેમ જ તારવી અને સંગ્રહી શકાય છે.

આંખની કીકી - તે આંખનો એક વિભાગ છે જે આંગળાની છાપની જેમ જ, દરેક વ્યક્તિ માટે અનન્ય માળખું ધરાવે છે. આજે, વ્યક્તિગત ઓળખ માટે આંખની કીકીની વિગતો ઝડપવી અને એક ફોટોગ્રાફને જેમ તેને સંગ્રહિત કરવી શક્ય છે. વ્યક્તિને સચોટ રીતે ઓળખવા માટે જન્મ પ્રમાણપત્ર રેશન કાર્ડ, વગેરે જેવા દસ્તાવેજો સાથે ઉપર જણાવ્યા પૈકીની અમુકનો અથવા બધાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

આકૃતિ 2: આંખની કીકી

ઉપરોક્ત અમુક અથવા સઘળા અન્ય દસ્તાવેજો સહિત જન્મ પ્રમાણપત્ર, રેશન કાર્ડ, જેવા દસ્તાવેજો સાથે ચોક્કસ વ્યક્તિની ઓળખ માટે વાપરી શકાય છે

નોંધ : ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી

વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત માહિતી, કે જે સત્તાવાર રેકૉર્ડ પરથી મેળવી શકાય છે જેમ કે નામ, સરનામું, જન્મ તારીખ વગેરેને, 'ડેમોગ્રાફિક' (વસ્તી વિષયક) માહિતી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તે રાષ્ટ્રીયતા, ઉંમર, શિક્ષણ, ધર્મ, રોજગાર સ્થિતિ વગેરે સંબંધિત જાણકારી છે. પાસપોર્ટ, રેશન કાર્ડ, સ્કૂલ એડમિશન, વગેરે માટેના અરજી પત્રકો ભરતી વખતે સામાન્ય રીતે વસ્તી વિષયક માહિતી એકત્ર કરવામાં આવે છે. બાયોમેટ્રિક માહિતી આપણા શરીર અને તેના ભાગો સાથે સંબંધિત છે. આંખની કીકી, ફિંગર પ્રિન્ટ, ચહેરા, વગેરે જેવી ભૌતિક લાક્ષણિકતાઓ સાથે સંબંધિત માહિતીને, 'બાયોમેટ્રિક' માહિતી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

પ્રશ્નાવલી

1. "અનન્ય" નો શો અર્થ થાય છે?
2. તમારા શરીરના કયા ભાગ પર તમને આંખની કીકી જોવા મળશે?
3. "ડેમોગ્રાફિક" (વસ્તી વિષયક) શબ્દનો શું અર્થ થાય છે?
4. "બાયોમેટ્રિક" શબ્દનો શું અર્થ થાય છે?

તમે અનન્ય ઓળખ ધરાવો છો તે સાબિત કરવાના લાભો

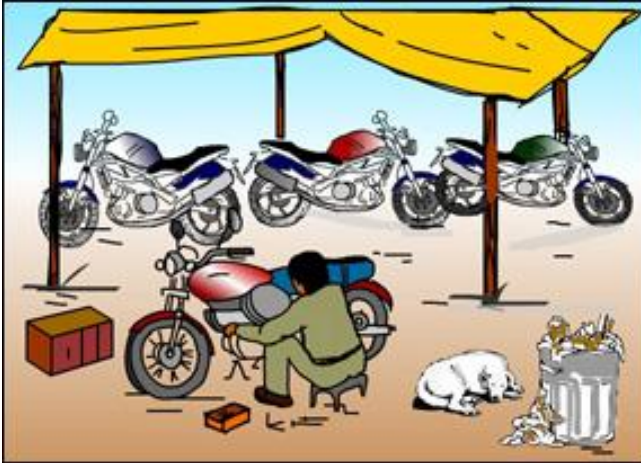
આપણે બધા બરાબર દેખાવમાં સમાન હોઈએ અને એક જ નામ ધરાવતા હોઈએ તો શું થાય તે અંગે તમે શું વિચારો છો?

અરાજકતા! તો તમે તમારી ઓળખ સાબિત કરવા માટે સમર્થ હોવ તો તેથી તમને શું ફાયદાઓ મેળવી શકો?

- અરાજકતા! તેથી જો તમે તમારી ઓળખ સાબિત કરવા માટે સક્ષમ હોય તો તમે કયા લાભો મેળવો છો? તમે એવું બેંક ખાતું ધરાવી શકો છો કે જે અન્ય કોઈપણ સંચાલિત કરી શકે નહીં. જેનો અર્થ એ થાય છે કે તમારા બેંક એકાઉન્ટના નાણાં તમારા સિવાય કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા ઉપાડી શકાશે નહીં!
- તમે ફોન કનેક્શન, લેન્ડ લાઇન અથવા મોબાઇલ મેળવી શકો છો.
- તમે ઘર, દુકાન અથવા ધંધાના માલિક બની શકો છો અને તમારી પાસેથી કોઈપણ લઈ શકશો નહીં.
- જો તમે સિમાંત અને વંચિત હોય તો, સરકાર સહાયરૂપ ખાદ્ય પૂરવઠો અને તમે લાયક હોય તેવા અન્ય સમાન લાભો આપીને મદદ કરી શકે છે.

તમે તમારી અનન્ય ઓળખ સાબિત કરવાના અન્ય લાભો સાથે આવી શકો છો?

તમારી ઓળખ પુરવાર કરો!

કેસ 1: સુનિલ કુમાર, એક મોટરસાઇકલ મિકેનિક, જેણે અન્ય રાજ્યમાંથી સ્થળાંતર કર્યું છે, રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્કોના પૈકીની એકમાં બચત બેંક ખાતું ખોલાવવા માંગે છે. બેંકે ભરેલા ખાતું ખોલાવવાના પત્રકની સાથે તેની ઓળખ સાબિતી અને સરનામા સાબિતી રજૂ કરવા જણાવ્યું. સુનિલ કુમાર પાસે કોઈપણ ઓળખ સાબિતી નથી અને છેવટે બેન્ક ખાતું ખોલવા ઇનકાર કરે છે. હવે સુનિલ કુમાર જે કમાય છે તે પૈસા કોઈ વ્યક્તિ પાસે રાખવા પડે છે અથવા ઘરમાં મૂકવા પડે છે અને લૂંટાઈ જવાનો અથવા અન્ય કોઈ રીતે નાણાં ગુમાવી દેવાનો સતત ડર રહે છે. બેંક ખાતું ન હોવાના કારણે તે લાયક હોય તેવી વિવિધ સરકારી યોજનાઓનું ફેડલ ધિરાણ મેળવવાથી પણ અટકાવવામાં આવે છે. તેના

બદલે, તેઓ રસ્તાની એક તરફ આશ્રય ઊભું કરીને મોટર સાયકલનું ગેરેજ શરૂ કરવું પડ્યું હતું.

કેસ 2: એ.આર. વિજય અને વિજય આર રાજ્ય સરકારની ઝૂંપડપટ્ટી પુનર્વસન યોજના હેઠળ, પુનઃ બાંધવામાં આવી રહેલા ઉપનગરમાં નિવાસ કરી રહ્યા છે. બંને એક એક નિવાસ માટે માટે લાયક છે. આ યોજના હેઠળ તેની યોગ્યતા સાબિત કરવા માટે એ.આર. વિજય પાસે જરૂરી દસ્તાવેજો હતા. કમનસીબે, વિજય આર તેની ઓળખ સાબિત કરવા માટે જરૂરી તમામ દસ્તાવેજો ન હતા. હવે વિજય આર બેઘર છે અને તેમના કુટુંબ સાથે ફૂટપાથ પર રહેવાની ફરજ પડી છે, તેનું ઝૂંપડું લાયક નિવાસી અથવા સંપૂર્ણપણે ચુકવણી કરતી વ્યક્તિઓ માટે એક આવાસ યોજનામાં રૂપાંતરીત કરવામાં આવ્યું છે.

કેસ 3: નીતા, 66 વર્ષની વૃદ્ધ મહિલા, ગરીબી રેખા નીચે(બીપીએલ)ની શ્રેણી હેઠળ આવે છે. બીપીએલ વ્યક્તિઓ માટે વિવિધ સરકારી યોજનાઓ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. આ યોજનાઓ આવા વંચિત લોકો માટે ખાદ્ય પૂરવઠો, વૃદ્ધાવસ્થા પેન્શન, વગેરે પૂરું પાડે છે. પરંતુ નીતા પાસે કોઈપણ ઓળખના દસ્તાવેજો ન હોવાને કારણે કોઈપણ સરકારી યોજનાઓ માંથી લાભો મેળવવા માટે અસમર્થ છે

જો તમે ઉપરના ત્રણેય કિસ્સાઓ ધ્યાનમાં લેશો તો, તમને તમામ ત્રણેય કિસ્સાઓમાં એક સામાન્ય સમસ્યા હોવાનું પ્રતિબિંબ જોવા મળશે કે જે યોગ્ય ઓળખ સાબિતી અને ઓળખનું અયોગ્ય સત્તાધિકરણ અને તેથી વ્યક્તિના અનન્યતા સાબિત કરવાની અક્ષમતાનો અભાવ છે. તે સમજવું જરૂરી છે કે બેંક ખાતું, ઘર, અથવા ખાદ્ય પૂરવઠાની બાહેધરી માટે માત્ર વ્યક્તિની ઓળખ પુરવાર કરવી એ પૂરતું નથી. પરંતુ સરકાર આ સિમાંત અને વંચિત લોકો સુધી પહોંચવા માટે સમર્થ બને તે માટે, દરેક વ્યક્તિ પાસે ઓળખનો પુરાવો હોય તે જરૂરી છે

ઓળખની ચકાસણી

ઓળખાણ ચકાસણી

દસ્તાવેજો હોવા, વ્યક્તિની ઓળખ સ્થાપિત કરાવે છે, પરંતુ સંસ્થા કે જે તે કેવી રીતે કરે સેવાઓ પૂરી પાડે છે તે આવા દસ્તાવેજો કેવી રીતે ચકાસે છે અને દસ્તાવેજો ખરેખર જે વ્યક્તિએ પૂરા પાડ્યા છે તે ખરેખર તે જ વ્યક્તિના છે? તેની ખાતરી કરે છે.

દસ્તાવેજોની ચકાસણી મોટા પાયે અને નિયમિત ધોરણે ઓળખ ચકાસવાનો એક વ્યવહારુ માર્ગ હોઈ શકે નહિં. જેમ કે, એક બેંક ના ગ્રાહકો અથવા મોટી સંસ્થાના કર્મચારીઓ.

આ પુષ્ટિ કરવાની એક રીત એ વ્યક્તિનો એક ફોટોગ્રાફ લગાવેલું એક ઓળખ પત્ર જારી કરવાની છે. બેન્કો અને વીમા કંપનીઓ જેવી ઘણી સંસ્થાઓ ઓળખ ચકાસવા માટે સહી અથવા અંગૂઠાની છાપ નો ઉપયોગ કરે છે. જ્યારે તેઓ બેંકમાં ખાતું ખોલાવે અથવા વીમા પોલિસી માટે અરજી કરે ત્યારે દરેક વ્યક્તિના સહીના નમૂનાઓ અને અંગૂઠાની છાપને એકત્રિત કરવાની આવશ્યકતા રહે છે

વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં, શરૂઆતમાં વ્યક્તિ ઓળખ ચકાસવા માટે રેશન / પીડીએસ ફોટો કાર્ડ, મતદાર આઈડી કાર્ડ, કિશાન ફોટો પાસબુક, વગેરે જેવા દસ્તાવેજોનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. રોજબરોજની કામગીરી માટે વ્યક્તિ પાસે ફોટો ઓળખ અથવા ઓળખપાત્ર સહી અથવા અંગૂઠાની છાપ હોવી જ જોઈએ.

પરંતુ આનાથી લોકો કે જેઓ આવા કોઈ દસ્તાવેજો ધરાવતા નથી તેમના માટે સમસ્યાનો ઉકેલ આવતો નથી. જેથી ઉકેલ શું છે?

નોંધ: નિવાસી

ભારતનો એક નિવાસી એ વ્યક્તિ છે કે જે હાલ ભારતમાં રહેતો હોય.

બાયોમેટ્રિક સમર્થન

ક્રેડિટ કાર્ડ જારી કરવું અથવા લોન ધિરાણ કરવું જેવી સેવાઓ માટે રહીશની ઓળખનો પુરાવો જરૂરી છે. રહેવાસી માટેની આ પ્રક્રિયામાં તેમની ઓળખ પુરવાર કરતાં ફોટોગ્રાફ્સ અને અન્ય દસ્તાવેજો ની રજૂઆતનો સમાવેશ થાય છે.

સરકારી રેકૉર્ડ ડુપ્લિકેટ નામો અને અસ્તિત્વ નહીં ધરાવતા લોકોના નામો (આ નામોને 'ભૂતિયા' નામો પણ કહેવાય છે) પણ સામેલ હોઈ શકે છે.

કેસ 1: માનવ રોહિતના રેશનકાર્ડ અને ચેક બુકની ચોરી કરે છે(જેને ઓળખ ચોરી કહેવામાં આવે છે) અને રોહિત હોવાનો ડોળ કરે છે (જેને ઢોંગ કહેવામાં આવે છે). માનવ એક હપ્તો યોજના પર, ટેલિવિઝન ખરીદી માટે, સરનામાના પુરાવા તરીકે ચોરેલ રેશનકાર્ડનો ઉપયોગ કરે છે. જ્યારે આપેલ ચેકો પરત થાય છે, ત્યારે ટેલિવિઝન વિકેતા તેના લેણાં વસૂલ કરવા માટે આપવામાં આવેલ સરનામા પર જાય છે. વ્યક્તિ કે જેણે આ ખરીદી કરી છે તે પોતે નથી એ દુકાનદારને સમજાવવામાં રોહિતને ખૂબ મૂશ્કેલી પડે છે.

કેસ 2: એક જ મકાનમાં રહેતા એક સરખા જોડીયા ભાઈઓને તમે વિશિષ્ટ રીતે કેવી રીતે ઓળખશો?

જેમ તમે જોઈ શકો છો કે, વ્યક્તિની વિશિષ્ટતાની ચકાસણી પ્રક્રિયા સરળ નથી. કોઈ એક જ પરિમાણ વ્યક્તિની વિશિષ્ટ ઓળખ આપી શકતું નથી. આથી આપણે જોઈ છીએ કે સરકાર અને ખાનગી ક્ષેત્રની એજન્સીઓ પાસેથી સેવાઓ મેળવવા માટે લાયક બનવા તમારી બહુવિધ સ્તરે ચકાસણીઓ થાય છે. વિવિધ રીતે તમારી જાતની ચકાસણી કરાવવી એટલે ઘણા નાણાં, સમય, અને પ્રયત્નનો વ્યય.

બાયોમેટ્રિક ચકાસણી એ વ્યક્તિની ઓળખ ચકાસવાની સમસ્યા માટે એક ઉત્તમ ઉકેલ છે.

આકૃતિ ૩: ઓળખ દસ્તાવેજો આપીને બેન્ક ખાતું ખોલાવવું

સરકાર પાસેથી ઉકેલ - આધાર

ભારત સરકારે ભારતના રહેવાસીઓ માટે ઓળખના એક વિશિષ્ટ સ્વરૂપને ધારણ કરવાના વિચારનું સર્જન કર્યું છે. તે વિશિષ્ટ નંબર પર વ્યક્તિની ઓળખને આધાર આપવા માટે છે જે વ્યક્તિની ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી સાથે જોડવામાં આવે છે, આ વિશિષ્ટ નંબરની લાક્ષણિકતાઓ નીચે પ્રમાણે રહેશે:

- તે ભારતના દરેક નિવાસી માટે યાચ્યાદિત રીતે સર્જવામાં આવેલ બાર આંકડાનો નંબર હશે. ઉદાહરણ: 2653 8564 4663. આ નંબર વિશિષ્ટ ઓળખ (UID) નંબર અથવા આધાર નંબર કહેવાશે
- નંબર વિશિષ્ટ હશે એટલે કે કોઈ બે નિવાસીઓ વચ્ચે સમાન નંબર નહીં હોય.
- કોઈ પણ રહેવાસી બે નંબર ધરાવી શકે નહીં આધાર માત્ર નામ, સરનામું, ઉંમર જેવી પ્રમાણભૂત માહિતી પર જ નહીં પરંતુ બાયોમેટ્રિક માહિતી પર પણ આધારિત હોય છે જે દરેક વ્યક્તિ માટે વિશિષ્ટ હોય છે..
- છેતરપિંડી રોકવા માટે, આધાર નંબર તેના મૂલ્ય અથવા માળખામાં કોઈ વધારાની જાણકારી રાખશે નહીં. તે એક લોટરી ડ્રોના પરિણામની જેમ અથવા પાસાફેંકની જેમ એક 'રેન્ડમ' નંબર હશે.
- આધારનો ઉપયોગ ઓળખાણ પુરવાર કરવા માટે થશે નહીં કે નાગરિકત્વ.
- આધાર નંબર મેળવવો એ ભારતમાં એક નિવાસી માટે ફરજિયાત રહેશે નહીં. તે સ્વૈચ્છિક રહેશે. જો કે ભવિષ્યમાં, ચોક્કસ સેવા પૂરી પાડનાર (સરકારી અથવા ખાનગી એજન્સીઓ) તેમની સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરવા માટે આધાર નંબર રાખવો વ્યક્તિ માટે ફરજિયાત બનાવી શકે છે.

ઉદાહરણ તરીકે, ભવિષ્યમાં, જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા (પીડીએસ) વિભાગ વ્યક્તિના આધાર નંબર પર આધારિત રેશનકાર્ડ જારી કરી શકે છે અને તે નંબર રેશનકાર્ડ પર દેખાશે..

નોંધ: આધાર શું છે?

શબ્દ આધાર, મોટા ભાગની ભારતીય ભાષાઓમાં અનુવાદિત કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ થાય છે 'પાયો'. આધાર એ વિશિષ્ટ ઓળખ નંબર રજૂ કરવા પસંદ કરવામાં આવેલો એક શબ્દ છે જે ભારતના રહેવાસીઓને તેમની ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી એકત્રિત અને ચકાસણી કર્યા બાદ આપવામાં આવતી 12-આંકડાની સંખ્યા છે.

નોંધ: જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા (પીડીએસ)

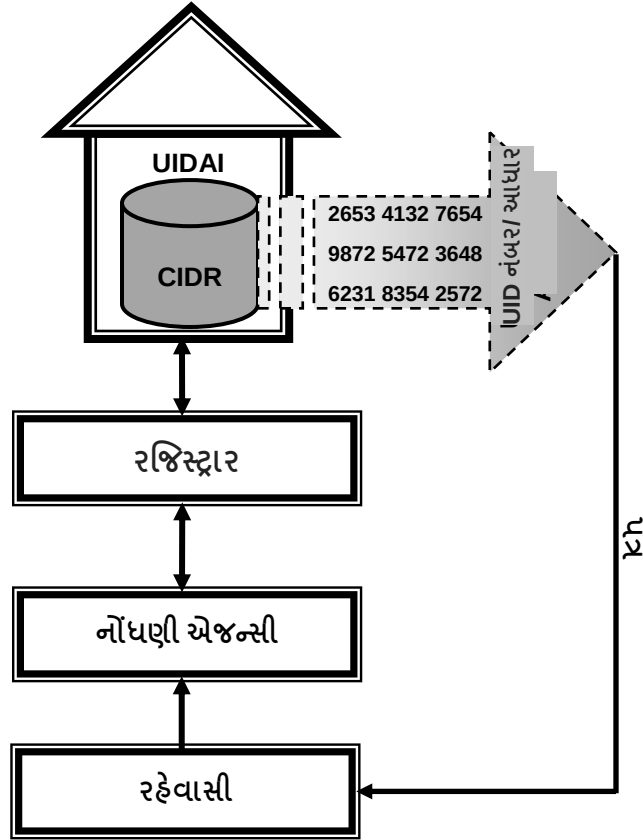
પીડીએસ સાતત્યતાના ધોરણે અથવા આપણે જેને એક રેશન દુકાન અથવા વાજબી ભાવની દુકાનો તરીકે જાણીએ છીએ તે નેટવર્ક મારફતે મોટી સંખ્યામાં લોકોને જરૂરી ધરવખરીનું વિતરણ કરે છે. આ ધરવખરી ઘઉં, ચોખા, ખાંડ, કેરોસીન વગેરે હોઈ શકે

ધ યુનિક આઈડેન્ટિફિકેશન ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (યુઆઈડીએઆઈ)

યુઆઈડીએઆઈને 115 અધિકારીઓની એક પ્રારંભિક ટીમ સાથે આયોજન પંચ હેઠળ જોડાયેલ કચેરી તરીકે 28 મી જાન્યુઆરી, 2009 ના રોજ આયોજન પંચ દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું.

યુઆઈડીએઆઈ, સેન્ટ્રલ આઈડેન્ટિટીઝ ડેટા રીપોઝીટરી (સીઆઈડીઆર)ને સંચાલિત કરતી નિયમનકારી સત્તા બનશે જે જરૂર મુજબ આધાર સંખ્યા જારી કરશે, રહેવાસીઓની માહિતી અદ્યતન બનાવશે અને રહેવાસીઓની ઓળખને અધિકૃત કરશે.

યુઆઈડીએઆઈ ભારતના દરેક નિવાસી આધાર હેઠળ નોંધણી કરાવે તે રીતે યોગ્ય કાયદા, તકનીકી અને માળખાઓ અમલમાં આવી રહ્યા હોવાની ખાતરી કરશે..

યુઆઈડીએઆઈના લક્ષ્યાંકો અને મિશન

યુઆઈડીએઆઈના લક્ષ્યાંકો અને મિશન છે-

- યુઆઈડીએઆઈ ભારતના નિવાસીઓને આધાર પૂરો પાડશે કે જે
 - ઠસરળતાથી, ઝડપથી અને અસરકારક ખર્ચે ચકાસી શકાય
 - બનાવટી અને નકલી ઓળખ નાબૂદ કરી શકાય.
- યુઆઈડીએઆઈ દેશના તમામ રહેવાસીઓને આવરી લેવાનો હેતુ રાખે છે, પરંતુ ભારતના ગરીબોની નોંધણી પર ધ્યાન રહેશે. સામાન્ય રીતે ગરીબ વર્ગ પાસે તેમની ઓળખ પુરવાર કરવા માટે દસ્તાવેજો હોતા નથી. તેમને કોઈપણ મુશ્કેલી અથવા સત્તામણીમાં મૂક્યા વિના દરેક વ્યક્તિને એક આધાર પૂરો પાડવામાં આવશે

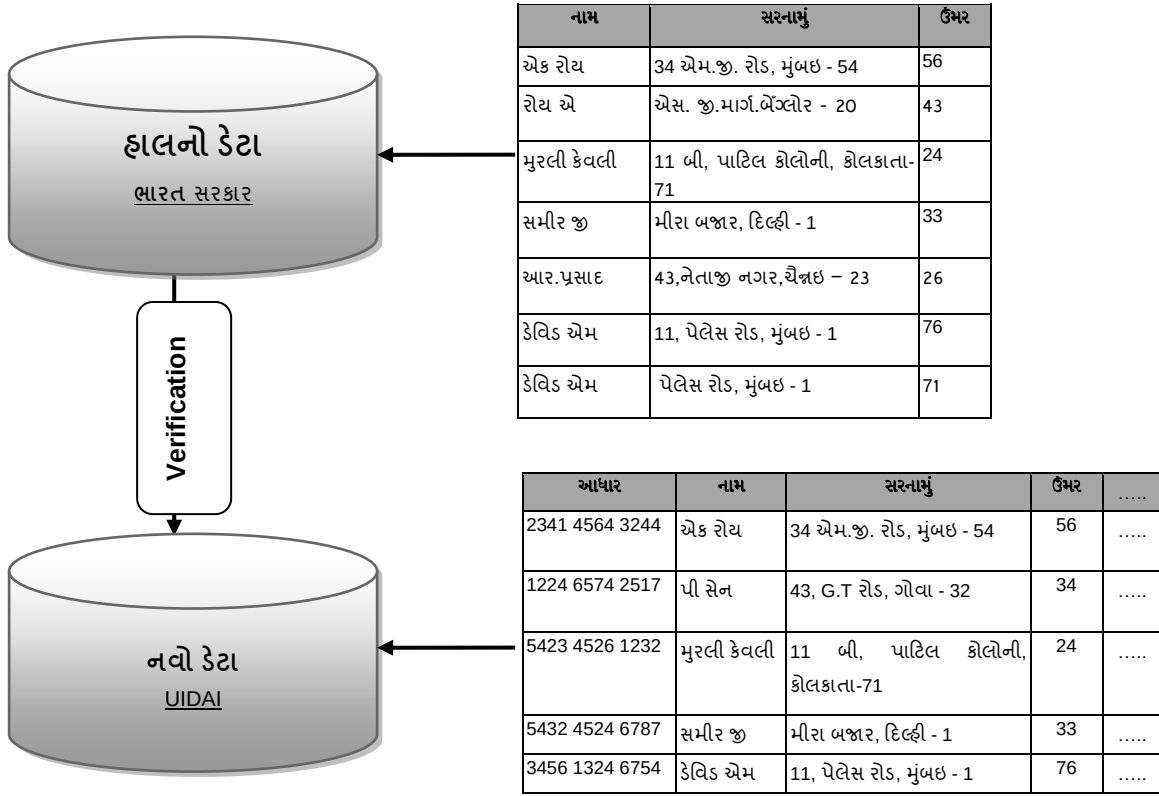
આકૃતિ 4: ભારતના તમામ રહીશોને આવરે છે

- ભારત સરકાર લાંબા સમયથી તેના રહેવાસીઓ અંગે વસ્તી ગણતરી માહિતી એકત્રિત કરી રહી છે. જો કે, જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા (પીડીએસ), આવકવેરા, પેન્શન યોજના, વગેરે જેવી ભારતના હાલનો ઓળખ ડેટાબેઝ, ઘણી વખત 'ભૂતિયા' નોંધો અને બેવડી નોંધની સમસ્યાઓ ધરાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, 45 વર્ષના કેએસકે દુર્ગા થોડા વર્ષો પહેલાં મૃત્યુ પામ્યા હતા. કે દુર્ગા નામની 43 વર્ષની અન્ય વ્યક્તિ સ્વર્ગસ્થ કેએસકે દુર્ગા ની ઓળખ ધારણ કરીને તે લાયક ન હતી તેવા તમામ લાભો મેળવ્યા આધાર આવી છેતરપિંડી રોકી શકે છે. યુઆઈડીએઆઈ ડેટાબેઝમાં થતી આવી ભૂલો અટકાવવા, યુઆઈડીએઆઈ તેમની ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતીની યોગ્ય ચકાસણી સાથે તેના ડેટાબેઝમાં નિવાસીઓની નોંધણી કરવા માટેની યોજના બનાવી રહી છે. જેનાથી કાર્યક્રમની શરૂઆતથી જ એકત્રિત માહિતી યોગ્ય હોવાની ખાતરી થશે. હવે, જો લાભો પૂરી પાડવા માટે વ્યક્તિને ચકાસવા બાયોમેટ્રિક પ્રમાણભૂતતાનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે તો સમસ્યા હલ થઈ જશે.

નોંધ: ડેટાબેઝ

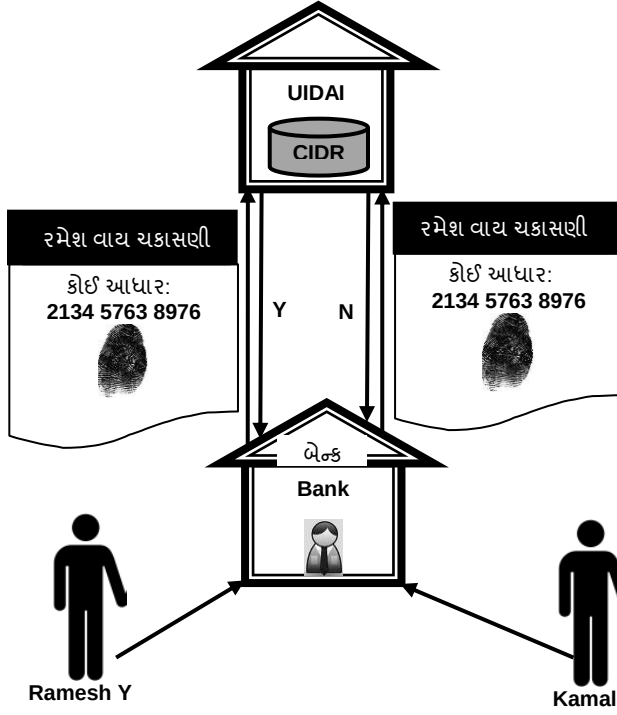
ડેટાબેઝ એ સંબંધિત માહિતીનું એક સંગ્રહ છે. ઉદાહરણ તરીકે, એક શબ્દકોશ ડેટાબેઝ છે. ટેલિફોન ડિરેક્ટરી પણ ડેટાબેઝનું એક ઉદાહરણ છે. ડેટાબેઝ કમ્પ્યુટરની અંદર પણ સ્ટોર કરી શકાય છે, જેથી કરીને તે સરળતાથી અને ઝડપથી ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે.

આકૃતિ ૫: બાયોમેટ્રિક્સ પર આધારિત ડી- ડુપ્લીકેશન પછી, અંતિમ ડેટાબેઝ વધારાની આધાર કોલમ ધરાવે છે.

ડી- ડુપ્લીકેશન: અમિત બીએ અરજી કરી છે અને મુંબઈ ખાતે આધાર મેળવ્યો છે. થોડા વર્ષો બાદ તે મુંબઈથી કોલકાતા સ્થળાંતર કરે છે અને આ વખતે અમિત બાનોટ નામનો ઉપયોગ કરીને ફરી આધાર માટે અરજી કરે છે. ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી પ્રાપ્ત કર્યા પછી, ડુપ્લિકેટ્સ માટે સીઆઈડીઆર શોધવામાં આવશે. અમિત બીની માહિતી સીઆઈડીઆરમાં પહેલેથી ઉપલબ્ધ હોવાના કારણે, નવો આધાર બનશે નહીં અને વિનંતી નકારવામાં આવશે. આમ શક્ય બનશે કારણ કે અમિત તેના જન્મતારીખના પ્રમાણપત્રોમાં બનાવટ કરી શકે છે અને અનેક નામો ધારણ કરી શકે પરંતુ તે તેની બાયોમેટ્રિક માહિતી, એટલે કે, તેના ફિંગરપ્રિન્ટ્સ અને તેના આંખની કીકી બદલી શકતો નથી. તેથી, જો વ્યક્તિ ખોટા નામ સાથે નોંધણી કરાવે તો, તે / તેણી જ્યાં સુધી તે અથવા તેણી કાનૂની પ્રક્રિયા પસાર ન કરે, ત્યાં સુધી નામ બદલી શકશે નહિં.

- યુઆઈડીએઆઈ અધિકૃતતા (ઇન્ટરનેટ, મોબાઇલ ફોન, ટેલિફોન દ્વારા)નું મજબૂત સ્વરૂપ આપશે જેમાં એજન્સીઓ કેન્દ્રિય ડેટાબેઝ (સીઆઈડીઆર) માં સંગ્રહિત રેકૉર્ડ સાથે રહેવાસી ની ડેમોગ્રાફિક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી તુલના કરી શકે છે. આ કેન્દ્રીય ડેટાબેઝ કમ્પ્યુટરમાં સંગ્રહિત કરવામાં આવશે જે બેન્કો જેવી તમામ સરકારી અને ખાનગી એજન્સીઓ સાથે જોડવામાં આવશે.

ઉદાહરણ તરીકે, બેંક એકાઉન્ટ ખોલતી વખતે, બેંક આધાર નંબર માગી શકે છે અને અરજદાર પાસેથી બાયોમેટ્રિક માહિતી મેળવી શકે છે અને મેળવેલ માહિતી ચકાસણી માટે યુઆઇડીએઆઇને મોકલી શકે છે. બેંક દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ માહિતીના આધારે, યુઆઇડીએઆઇ સીઆઇડીઆર રેકૉર્ડની તપાસ કરશે અને જો ડેટા મળી આવશે તો યુઆઇડીએઆઇ હા (પ્રમાણિત) અથવા ના (પ્રમાણિત નથી) પ્રતિભાવ આપીને વ્યક્તિને અધિકૃત કરશે.

બાજુની આકૃતિમાં, રમેશ વાય અને કમલ એસ બંને એક બેંક ખાતું ખોલાવવા માંગે છે અને બંને તેમની ઓળખ તરીકે સમાન આધાર નંબર મોકલે છે. યુઆઇડીએઆઇ પાસેથી નંબરની ચકાસણી પછી તે જાણવા મળ્યું કે કમલ એસે રમેશ વાયનો આધાર નંબર મોકલ્યો છે અને પોતાનો હોય તે રીતે મોકલવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. આથી કમલની વિનંતી બેંક દ્વારા નકારવામાં આવે છે.

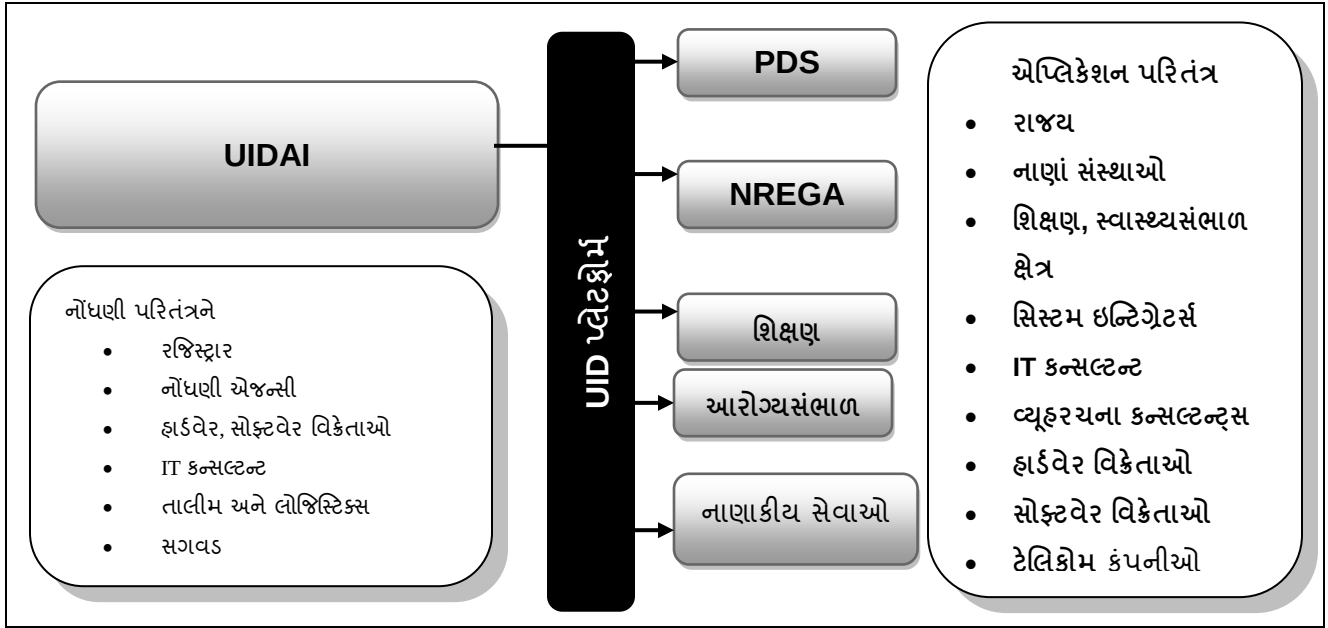
આકૃતિ 6: ચકાસણી પ્રક્રિયા

- ટેકનોલોજી એ યુઆઇડીએઆઇના સમગ્ર ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવશે. નિવાસીની ડેમોગ્રાફીક અને બાયોમેટ્રિક માહિતીનો બનેલો આધાર ડેટાબેઝ કેન્દ્રીય કમ્પ્યુટરમાં સંગ્રહિત કરવામાં આવશે. નિવાસીની નોંધણી કમ્પ્યુટરીકૃત કરવામાં આવશે, અને નોંધણી કેન્દ્ર અને સીઆઇડીઆર વચ્ચે માહિતી વિનિમય કમ્પ્યુટર નેટવર્ક પર રહેશે. સેવા પ્રદાતા દ્વારા રહેવાસીની ઓળખ ચકાસણી ઓનલાઇન થઈ શકે છે. યુઆઇડીએઆઇ માહિતીની સુરક્ષા અને સલામતી માટે જગ્યાએ સિસ્ટમ્સ પણ મૂકશે જેથી કરીને વ્યક્તિ કે જે અધિકૃત નથી તે માહિતી જોઈ શકશે.

યુઆઇડીએઆઇ ઇકો સિસ્ટમ

"એક ઇકો સિસ્ટમ ચોક્કસ પ્રાંત અથવા વિસ્તારમાં તમામ જીવંત અને નિર્જીવ વસ્તુઓ અને એકબીજા સાથે તેમની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાની બનેલી છે

યુઆઇડીએઆઇ ઇકો સિસ્ટમની સચિત્ર રજૂઆત નીચે આપવામાં આવેલી છે:

યુઆઇડીએઆઇ ઇકો સિસ્ટમ વિવિધ સહભાગીઓ અને તેમની એકબીજા સાથેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓને સમાવે

- **યુઆઇડીએઆઇ:** ભારત સરકાર દ્વારા અમલમાં મૂકાયેલ એક સંસ્થા છે. આ યુઆઇડીએઆઇ નોંધણી અને ચકાસણી કાર્યવાહી માટે વિવિધ પ્રક્રિયાઓ જે યુઆઇડી સિસ્ટમમાં નોંધણી કરાવવામાં અનુસરાય છે તેને નિયત કરશે.
- **પ્રસ્તાવક:** એ રજિસ્ટ્રાર અને યુઆઇડીએઆઇ સાથે નોંધાયેલ એક વ્યક્તિ છે જે એવી વ્યક્તિની ઓળખની ખાતરી કરશે જેની પાસે તે/તેણીના ઓળખ અને સરનામા સંબંધિત કોઈ માન્ય દસ્તાવેજ નથી. પ્રસ્તાવક જે વ્યક્તિઓને ઓળખે છે ફક્ત તે વ્યક્તિઓના ઓળખ અને સરનામાની પૃષ્ઠિ કરશે. પ્રસ્તાવકના આધાર નંબર અને બાયોમેટ્રિક માહિતીનો ઉપયોગ કરીને પૃષ્ઠિ કરવામાં આવશે. તેથી, પ્રસ્તાવકે પ્રથમ નોંધણી કરાવવી પડશે અને આધાર નંબર મેળવવો પડશે.
- **રજિસ્ટ્રાર્સ:** રજિસ્ટ્રાર્સ ભારતના નિવાસીઓની નોંધણી કરવાના હેતુસર યુઆઇડીએઆઇ દ્વારા માન્ય ખાનગી ક્ષેત્રની એજન્સીઓ અને સરકાર બંનેનો સમાવશ કરશે. ઉદાહરણ તરીકે જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો, એલઆઇસી જેવી વીમા કંપનીઓ, એલપીજી માર્કેટિંગ કંપનીઓ, રાષ્ટ્રીય સ્વાસ્થ્ય વીમા યોજના (આરએસબીવાય), રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર ગેરંટી એક્ટ (એનઆરઈજીએ), વગેરે
- **નોંધણી એજન્સીઓ:** નિવાસીઓની નોંધણી કરવા માટે રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત એજન્સીઓની નિમણૂક કરવામાં આવે છે. તેઓ રજિસ્ટ્રાર્સ વતી કામ કરશે અને રજિસ્ટ્રારને જવાબદાર રહેશે.

- નોંધણી એજન્સી સુપરવાઇઝર્સ: તેઓ નોંધણી કેન્દ્ર સ્થાપણે અને તેનું સંચાલન કરશે અને ત્યાં ઉભી થતી સમસ્યાઓને નિયંત્રિત કરશે.
- નોંધણી એજન્સી ઓપરેટર્સ: તેઓ નિવાસીઓની વસ્તી વિષયક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી મેળવશે. તેઓ એ વ્યક્તિ છે જે સીધો વાર્તાલાપ નિવાસીઓની સાથે કરશે..
- કેરિઅર(વાહક): નોંધણી એજન્સીઓ કુરિયર અથવા ટપાલ સેવાઓ સાથે જોડાશે જેને 'કેરિઅર' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને અને તેઓ નોંધણી એજન્સી અને સીઆઈડીઆર વચ્ચે ડિલીવરી એજન્સી તરીકે કામ કરશે.
- હાર્ડવેર અને સોફ્ટવેર વિકેતાઓ: હાર્ડવેર વિકેતાઓ હાર્ડવેર પૂરા પાડશે જેમકે લેપટોપ, ડેસ્કટોપ, પ્રિન્ટર, બાયોમેટ્રિક ઉપકરણો વગેરે. સોફ્ટવેર વિકેતાઓ સોફ્ટવેર પૂરા પાડશે જેમ કે ઓપરેટિંગ સિસ્ટમ(વિન્ડોઝ એક્સ પી, વિસ્ટા, વિન્ડોઝ ૭) એપ્લિકેશન સોફ્ટવેર વગેરે.
- તાલીમ એજન્સી: તે એજન્સી છે જે સંબંધિત વ્યક્તિઓને તાલીમ પૂરી પાડે છે જેમ કે નોંધણી ઓપરેટર્સ, સુપરવાઇઝર્સ, તકનિકી સહાય સ્ટાફ વગેરે..
- પરીક્ષણ અને સર્ટિફિકેશન(પ્રમાણન) એજન્સી: તેઓ એજન્સી છે જે આધાર નોંધણી સિસ્ટમમાં રોજગારી મેળવવાના ઇરાદા ધરાવતા વ્યક્તિઓના મુલ્યાંકનનું સંચાલન કરશે. (ઉ.દા., નામાંકન ઓપરેટર તરીકે). આનાથી પૃષ્ઠિ થશે કે ફક્ત તાલીમબદ્ધ અને સક્ષમ વ્યક્તિઓની જ નોંધણીપ્રક્રિયા સંભાળશે..
- સંપર્ક કેન્દ્ર: તેઓ યુઆઈડીએઆઈ એપ્લિકેશનને લગતી સમસ્યાઓને નિવારશે. સમસ્યાનો પ્રકાર વર્ણવીને વ્યક્તિ હેલ્પલાઇન નંબર પર ફોન કરી શકે છે અથવા ઇમેઇલ કરી શકે છે.
- પોર્ટલ જાળવણી એજન્સી: તેઓ એજન્સી છે જે યુઆઈડીએઆઈ વેબ સાઇટ (<http://www.UIDAI.gov.in>). ને જાળવશે.
- વપરાશકર્તા પ્રમાણીકરણ એજન્સીઓ: કોઇપણ સંસ્થા જે ગ્રાહક/લાભાર્થીની ઓળખને પ્રમાણિત કરવા અને તેમની સેવાઓની સુરક્ષિત પરવાનગી તેને/તેણીને આપવામાં આવે છે; ઉદાહરણ તરીકે., બેન્ક - તેમના ગ્રાહકોની ઓળખ ચકાસવા માટે અને તેમને તેમના બચત ખાતામાં પ્રવેશની પરવાનગી આપવા માટે ; એનઆરઈજીએ- નોંધાયેલ કામદારોની ઓળખ ચકાસવા માટે અને તેમના વેતન ખાતામાં પ્રવેશની પરવાનગી આપવા માટે વગેરે.

નોંધ: ઉપયોગી શરતો

યુઆઈડી પ્રક્રિયા સમજવા માટે અહીં કેટલીક શરતો છે જે તમારે જાણવી જરૂરી છે.:

- આધાર નંબર: ભારતમાં ઓળખ અને રહેઠાણના પુરાવા તરીકે સરકાર દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ ૧૨ આંકડાનો નંબર છે.
- સેન્ટ્રલ આઈડી ડેટા રીપોઝીટરી (સીઆઈડીઆર): આ યુઆઈડીએઆઈ દ્વારા નિયંત્રિત અને સંચાલિત રીપોઝીટરી છે. તે આધાર નંબર આપે છે, અને રહેવાસી માહિતી સુધારે છે અને જરૂર પ્રમાણે રહેવાસીની ઓળખ પ્રમાણિત કરીઆપવામાં આવે છે.
- એનરોલ્મેન્ટ(નોંધણી): એ રહેવાસીની માહિતી ગ્રહણ કરવાની પ્રક્રિયા છે(વસ્તીવિષયક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી સહિત). યુઆઈડીએઆઈ દ્વારા નિયુક્ત રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નોંધણી કરવામાં આવે છે. રજિસ્ટ્રાર બદલામાં એનરોલ્મેન્ટ(નોંધણી) એજન્સી મારફતે નોંધણી કરાવી શકે છે.
- નોંધણી કેન્દ્ર: આ સ્થળ પર નોંધણી થાય છે. નોંધણી શક્ય બનાવવા માટે દરેક નોંધણી કેન્દ્ર જરૂરી નોંધણી સેટ અપ(સુયોજન) ધરાવે છે. નોંધણી કેન્દ્રને ઘણા નોંધણી મથકોમાંનું એક મથક હોઈ શકે છે.
- નોંધણી મથક: એ સિસ્ટમ છે જ્યાં નિવાસીના વસ્તીવિષયક અને બાયોમેટ્રિક માહિતી મેળવવામાં આવે છે. નોંધણી સેટ અપ માં કમ્પ્યુટર, બાયોમેટ્રિક ઉપકરણો અને કેટલાક અન્ય ઉપકરણો જેવા કે પ્રિન્ટર વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રશ્નાવલી

1. યુઆઈડીએઆઈ સિસ્ટમમાં “ઇન્દ્રોડ્યુસર (પ્રસ્તાવક)” શબ્દનો અર્થ શો થાય છે?
2. યુઆઈડીએઆઈ રજિસ્ટ્રાર શું કરે છે?
3. નામાંકન શું છે?
4. નામાંકન એજન્સી સુપરવાઇઝરનું કાર્ય શું છે?

બધા માટે આધારના લાભ

નિવાસીઓ, રજિસ્ટ્રાર્સ, એનરોલર્સ(નોંધણીકર્તાઓ) ના સંબંધિત લાભો અને ભારત સરકાર નીચે પ્રમાણે હશે:

- રહેવાસીઓ: આધાર ઓળખ ચકાસણી માટેનું એકલ સ્ત્રોત બની જશે. નિવાસની એકવાર નોંધણી થયા પછી, તેઓ નંબરનો વધુ વખત ઉપયોગ કરી શકે છે. – બેન્ક ખાતુ, પાસપોર્ટ, ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ વગેરે જેવી સેવાઓ મેળવવા ઇચ્છતા હોય ત્યારે દરેક વખતે તેઓને વારંવાર સહાયક ઓળખના દસ્તાવેજો પૂરા પાડવાની તકલીફથી બાકાત કરવામાં આવશે.
- મોટી સંખ્યામાં રહેવાસીઓને, જેમની પાસે હાલમાં કોઇ પણ ઓળખ દસ્તાવેજો નથી. તેથી તેમને લાભાર્થીઓની યાદીમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા છે, તેઓ પણ ‘ઇન્દ્રોડ્યુસર(પ્રસ્તાવક)’ સિસ્ટમ દ્વારા ‘ઓળખ(આઇડન્ટીટી)’ મેળવી શકે છે. ખાસ કરીને ગરીબો માટે આધાર નંબર(અથવા યુઆઈડી) આથી ચાવીરૂપ બનશે જે બધા જ દરવાજા ખોલશે.
- રજિસ્ટ્રાર્સ અને નોંધણીકર્તાઓ(એનરોલર્સ): યુઆઈડીએઆઈ રહેવાસીઓના રેકૉર્ડની નકલ બનાવીને જ તેમની નોંધણી કરશે. આમ રજિસ્ટ્રારને તેમના ડેટાબેઝમાંથી ડુપ્લિકેટ્સ દૂર કરવામાં, નોંધપાત્ર કાર્યક્ષમતા વધારવામાં અને ખર્ચ બચાવવામાં મદદરૂપ થશે. રજિસ્ટ્રાર માટે ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, યુઆઈડીએઆઈની ચકાસણી પ્રક્રિયાઓ, જે વ્યક્તિઓ તેમની સેવાઓ મેળવી તેમને તેમની ઓળખ માટે ઓછો ખર્ચ થાય તેની ખાતરી કરશે. રજિસ્ટ્રાર માટે સામાજિક ધ્યેયો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને, વિશ્વસનીય ઓળખ નંબર જૂથોમાં તેમની પહોંચને મોકળી બનાવવા સક્ષમ બનાવશે જે અત્યાર સુધી પ્રમાણિત કરવી મુશ્કેલ હતી. અસરકારક પ્રમાણિકરણ જે આધાર અર્પણ કરે છે, તે સેવાઓ સુધારશે, જે નિવાસીઓના સંતોષને વધુ સાડુ બનાવશે.
- સરકાર: સરકારે વિવિધ યોજનાઓ હેઠળ(ડુપ્લિકેશન) નકલ ઘટાડીને સરકારી તિજોરી માટે નોંધપાત્ર નાણા દૂર કરે તેવી ધારણા છે. તે સરકારને રહેવાસીઓની ચોક્કસ માહિતી પણ પૂરી પાડશે, સીધા લાભ કાર્યક્રમોના અમલીકરણ સક્ષમ કરશે અને સરકારી ખાતાંઓને રોકાણ સંકલન અને માહિતી શેર કરવા માટે પરવાનગી આપશે.

નોંધ: NREGA યોજના

ભારતીય સરકારે વિવિધ સામાજિક યોજનાઓમાં નાણાંની વધતી ચુકવણી પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું છે અને સમાજના ગરીબ અને તરછોડાયેલા વર્ગોને લક્ષ્ય બનાવતાં તેઓ દેશના આર્થિક વિકાસમાં હિસ્સેદારો બને એવી આશા સાથે નવા કાર્યક્રમો શરૂ કર્યા છે.

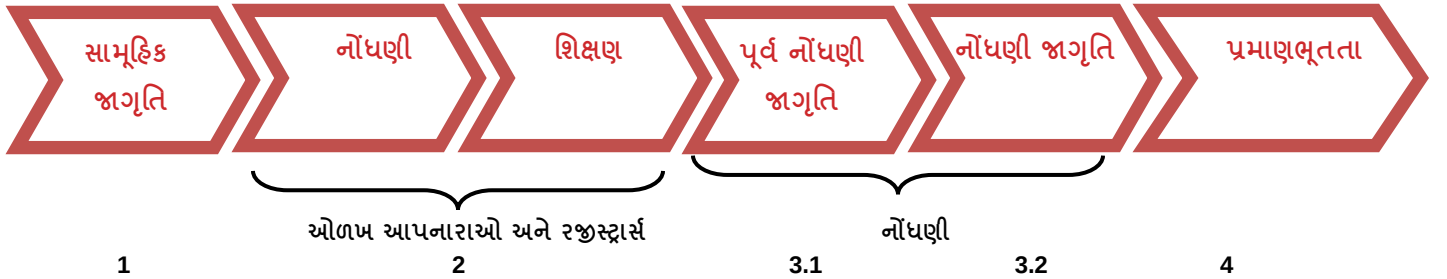
ફ્લેગશીપ એનઆરઈજીએ યોજનાનું ઉદાહરણ લઈ. સંશોધન દ્વારા જાણવા મળ્યું છે કે યોજના નોંધપાત્ર “પ્રસરણો” ધરાવે છે અને ફાયદા લક્ષ્ય જૂથ સુધી પહોંચ્યા નથી. કેટલાક વિશ્લેષણ બતાવતા હતા કે નાણાકીય વર્ષ 2007 માં ખરેખર વેતન પર ખર્ચવામાં આવેલા 5.840 કરોડની સામે ગરીબ દ્વારા એનઆરઈજીએ વેતન કુલે માત્ર 1.270 કરોડ પ્રાપ્ત થયેલા હતા. સરકારે 2006-07 (અને 2009-10માં 39,000 કરોડ)માં પ્રોગ્રામ પર 8.823 કરોડ ખર્ચ્યા હતા અને લક્ષ્યાંકિત લોકોને ખરેખર ફક્ત 14.7% સુધી (1.270 કરોડ) પહોંચાડવામાં સક્ષમ રહ્યા છે.

શબ્દ- સંચાર અને જાગૃતિ માળખાનો પ્રચાર

આધાર થી ભારતના દરેક નિવાસીને લાભ થશે. આ સંદેશ ભારતના દરેક ખૂણે પહોંચાડવું જેથી દરેક નાગરિક આધાર અને તેના લાભો વિશે જાણે. આધાર વિશે સામૂહિક પ્રત્યાયનના લક્ષ્યાંકો નીચે આપેલ છે:

- સંપૂર્ણ કવરેજ(વ્યાપ): ખાતરી કરો કે સંચાર ભારતના દરેક નિવાસી સુધી પહોંચે.
- આધારની સમજ: ખાતરી કરો કે આધાર શું છે તે દરેક નિવાસી સમજે, તે લોકોને કયા લાભો આપી શકે છે અને આગળ જઈને તેનો કેવો ઉપયોગ થશે.
- આધાર પ્રક્રિયાની સમજ: ખાતરી કરો કે નિવાસીઓ આધાર નોંધણી પ્રક્રિયા સમજે, તેઓ ક્યારે અને કેવીરીતે તેમનો આધાર મેળવી શકે છે અને ફરિયાદ નિયંત્રણ પદ્ધતિથી પરિચિત થાય.
- એક સમાન સમજ: ખાતરી કરો કે ઉપર જણાવેલ સમજ એકસમાન અને સર્વ રહેવાસીઓ સાથે સુસંગત છે.
- નોંધણી માટે લોકોને એકત્ર કરવા: ભાગ લેવા અને આધાર નંબર મેળવવા લોકોને એકત્ર કરવા.
- નોંધણી અને ઓળખ આપનારાઓને એકત્ર કરવા: ઓળખ આપનારાઓનોમહત્વનો સમાવેશ સક્રિયકારક છે,તેથી આ પ્રક્રિયામાં તેમની નોંધણીઓને ધ્યાનમાં કરાવવાની જરૂર પડશે.

નીચેની આકૃતિ આધાર સંચાર પ્રક્રિયાના પગલાંઓ દર્શાવે છે.

આકૃતિ ૮:આધારનાસંચાર પ્રક્રિયાનાપગલાઓ

યુઆઈડીએઆઈ(UIDAI) માટેની સમગ્ર સંચાર અને પ્રચાર વ્યૂહરચના ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે બહુવિધ સ્તર ધરાવે છે. આમાનાં દરેક સ્તર જૂદાજૂદા ઉદ્દેશો ધરાવે છે.નોંધણી પ્રક્રિયા તબક્કામાં સંચાર અને પ્રચાર માટે નોંધણી એજન્સી જવાબદાર રહેશે.

પગલું ૧: સામૂહિક જાગૃતિ

ઉદ્દેશ્ય: બધા નિવાસીઓને લક્ષ્ય બનાવવા સામૂહિક જાગૃતિ માટેની પારંપારિક ચેનલ્સ નો ઉપયોગ કરવો.

યોજના: વાસ્તવિક નોંધણી શરૂ થાય તેના ૩૦ દિવસ પહેલાં આ પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી શકાય છે, તેમ છતાં જિલ્લા સ્તરના કવરેજ આધારિત તારીખો બદલાઈ શકે છે. જો કે એવાં ચોક્કસ ક્ષેત્રો હશે જ્યાં સામૂહિક જાગૃતિની જરૂર નહીં પડે. આમાંના કેટલાંક ક્ષેત્રો નીચે દર્શાવેલ છે:

- નોંધણી માટે ઓળખાયેલ લક્ષ્ય ખૂબજ જરૂરી છે અને તે જરૂરી ક્ષેત્રની સમગ્ર વસ્તિને આવરી લેતું નથી. વિશેષમાં, જો નજીકના ભવિષ્યમાં બાકી રહી ગયેલા નિવાસીઓને આવરી લેવાની શક્યતા ન હોય તો પછી સામૂહિક જાગૃતિની આવશ્યકતા રહેશે નહીં.
- આવરી લેવામાં આવનાર ક્ષેત્ર ખૂબજ નાનું અને એક બીજાથી દૂર છે. આવા ક્ષેત્રોમાં, સ્થાનિક રેડિયો અથવા પ્રિન્ટ મીડિયા દ્વારા મર્યાદિત જાગૃતિ અભિયાન પર્યાપ્ત હોઈ શકે છે.

ચેનલ્સ: ટીવી, રેડિયો, પ્રિન્ટ, ઇન્ટરનેટ અને ટેલિકોમ (પછીના વિભાગમાં વિગતો)

ભૂમિકા: ડીએવીપી અને અન્ય રાષ્ટ્રીય એજન્સીઓની સહાયથી, (UIDAI) યુ આઈ ડી એ આઈ વિકાસ અને વિષયવસ્તુનો અમલ કરશે.

પગલું ૨: પ્રસ્તાવક અને રજિસ્ટ્રાર અધિકારીઓ માટે નોંધણી અને આઈઈસી (IEC)

ઉદ્દેશ્ય: પ્રસ્તાવકો, રજિસ્ટ્રાર અધિકારીઓ અને તે ક્ષેત્રમાં અન્ય કોઇપણ વિશ્વસનીય વ્યક્તિઓનું શિક્ષણ અને નોંધણી

યોજના: આ પ્રવૃત્તિ પ્રાધાન્ય પ્રમાણે નોંધણી પહેલાના ૪૫ દિવસે શરૂ કરવું જોઈએ અને નીચેનો સમાવેશ કરવો જોઈએ.

- આધાર વિષે નોંધણી અને શિક્ષણ માટે તેમને આમંત્રિત કરતો સંબંધિત સરકારી અધિકારીનો પત્ર
- માહિતીનું પ્રસારણ એક ક્લાકનો સમય લઈ શકે છે અને પર્યાપ્ત વ્યવસ્થા સાથે, કેન્દ્રિય તાલુકા સ્તર સ્થાનમાં આયોજિત કરી શકે છે. રજિસ્ટ્રાર અધિકારીઓ, જોડાયેલા ઓપરેટરો અને પ્રસ્તાવકોને એક સાથે એક બેચમાં તાલિમ આપી શકે છે
- કાર્યસાધક હાજરીની ખાતરી કરવા અનેક ગામોને એકસાથે જોડાયેલા હોવા જોઈએ.

જો રજિસ્ટ્રાર્સ ફક્ત હાલની ડેટાબેઝ દ્વારા નિવાસીઓની નોંધણી કરી રહ્યા છે, તો પ્રસ્તાવક સંચારની આ તબક્કે જરૂર ન પડી શકે. તેમ છતાં, પ્રભાવકોની ઓળખ અને સંલગ્નતાની જરૂર હજુ પણ પડી શકે છે.

ચેનલ્સ: આંતર વ્યક્તિગત સંચાર (ઓડિયો, વીડિયો, તાલીમ, આઈવીઆરએસ(IVRS)) - પછીના વિભાગમાં વિગતો

ભૂમિકા: યુઆઈડીએઆઈના આધાર હેઠળ સ્થાનિક સરકારી અધિકારીઓ સાથે રજિસ્ટ્રાર

પગલું ૩.૧: પૂર્વ નોંધણી જાગૃતિ

ઉદ્દેશ્ય: પૂર્વ-નોંધણી અને નોંધણી જાગૃતિ નિર્માણ એકત્રીકરણમાં ખૂબજ અસરકારક થશે. આ તબક્કો ખાતરી કરશે કે નિવાસીઓ કયાં, કયારે, અને કેવી રીતે નોંધણી કરાવવી તેના વિષે માહિતી મેળવી શકે.

યોજના: વાસ્તવિક નોંધણી શરૂ થાય તેના લગભગ ૭ દિવસ પહેલાં પ્રવૃત્તિ શરૂ થઈ શકે છે. આ એવો તબક્કો છે જ્યારે બધી જ સંચાર ચેનલો અત્યંત સક્રિય હશે. તેથી મોટા ભાગના મીડિયા અને સક્રિયકરણ આયોજને આ તબક્કા માટે ધ્યાન રાખવાની જરૂર છે. ચેનલો બેનર્સ(જાહેરાતો), પોસ્ટરો, હોર્ડિંગ્સ, ભીંત ચિત્રો, દુકાનો, ગીત અને નાટક વગેરે જેવા આઉટડોર(બહારના) મીડિયાનો સમાવેશ કરશે. (પછીના વિભાગમાં માહિતી)

ભૂમિકાઓ: સ્થાનિક / જિલ્લા સ્તરે અભિયાન માટે જરૂરી તમામ પરવાનગીઓ અને ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઉપલબ્ધ છે તેની ખાતરી કરવા માટે રજિસ્ટ્રારે અગાઉથી સ્થાનિક અને રાજ્ય સરકારી અધિકારીઓ સાથે સંકલન કરવાની જરૂર પડશે.

પગલું ૩.૨: નોંધણી જાગૃતિ

ઉદ્દેશ: અહીં પ્રવૃત્તિઓ મુખ્યત્વે નોંધણીના દિવસે નોંધણી મથક આસપાસ કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે.

યોજના: ચેનલો બેનરો, પોસ્ટરો, પત્રિકાઓ, standee(સ્ટેન્ડી), સ્ટોલ, વેન,, વિડિઓઝ, વગેરે જેવા મીડિયાનો સમાવેશ કરશે (પછીના વિભાગમાં માહિતી).

ભૂમિકાઓ: સ્થાનિક ડીએવીપી, ડીએફપી (ક્ષેત્રિય જાહેરાત વિભાગ(ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ ફીલ્ડ પબ્લીસિટી)),ગીત અને નાટક વિભાગ, અને અન્ય સંલગ્ન એજન્સીઓ સાથે રજીસ્ટ્રાર

પગલું ૪: આધાર ના કાર્યક્રમો

આ નોંધણી પછીનો તબક્કો છે જ્યારે ગ્રાહકો ખરેખર આધારનો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કરી શકે છે અને તેમાંથી પરિણમતા તમામ લાભોને અનુભવી શકે છે. અહીં મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય એ ખાતરી કરવાનું છે કે ગ્રાહક સમજે છે કે પ્રમાણીકરણ માટે કેવી રીતે આધારનો ઉપયોગ કરવો અને તેનો તેમને સકારાત્મક અનુભવ થઈ શકે છે.

કેવી રીતે જાગૃતિ ફેલાવવી?

અનેક સંચાર ચેનલોનો ઉપયોગ જાગૃતિ ફેલાવવા માટે જરૂરી છે. આમાની કેટલીક પદ્ધતિઓ હોઈ શકે છે:

- પ્રસારણ: પારંપરિક અને નવા સમૂહ માધ્યમો.
- માહિતી: માહિતી પ્રસારણ માધ્યમ અંતર્ગત અને તે ઉપરાંત માહિતી સ્ત્રોત
- આઉટડોર્સ(બહાર): તમામ ટચ પોઇન્ટ્સ પર સ્થાનિક પ્રવૃત્તિઓ
- મનોરંજન: ફિલ્મો, થીયેટર, ગીતો અને અન્ય સંબંધિત મનોરંજન એવન્યુ.
- આંતર વ્યક્તિગત: એક પર એક અથવા જૂથ ક્રિયા પ્રતિક્રિયાઓ
- યુઆઈડીએઆઈ સહાય ઇન્ફાસ્ટ્રક્ચર: રજિસ્ટ્રાર અને નોંધણી એજન્સી ઇન્ફાસ્ટ્રક્ચર.

યુઆઈડીએઆઈ જાગૃતિ અને સંચાર ટીમ દ્વારા પ્રશિક્ષિત માનિંગ કર્મચારીઓ, આર્ટવર્ક, વિષયવસ્તુ અને ડિઝાઇન નમૂનાઓ પૂરા પાડવામાં આવશે.

સ્થાનિક સ્તરે વિકસાવેલ કોઇપણ વિષયવસ્તુને યુઆઈડીએઆઈની મંજૂરીની જરૂર પડશે.

સંક્ષિપ્તરૂપ / ટૂંક શબ્દસ્વરૂપ

પારિભાષિક શબ્દ	વ્યાખ્યા
BPL	(ગરીબી રેખા નીચે)
CIDR	સેન્ટ્રલ આઈડેન્ટિટીઝ ડેટા રીપોઝીટરી
EGoM	પ્રધાનોના જૂથ અધિકારયુક્ત
LIC	(જીવન વીમા નિગમ)
PDS	(જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા)
NPR	(રાષ્ટ્રીય વસ્તી વિષયક નોંધણી)
NREGA	(રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર ગેરંટી અધિનિયમ)
UID	(વિશિષ્ટ ઓળખ)
UIDAI	(ભારતની વિશિષ્ટ ઓળખ સત્તામંડળ)